

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

Београд, 12. 07. 2018. године

Наставно-научно веће Факултета политичких наука, на седници одржаној 19. априла 2018. године, донело је одлуку о формирању Комисије за писање реферата о завршеној докторској дисертацији мр Ивана М. Зарића „Таласократска димензија савремене кинеске геополитике“ у следећем саставу: проф. др Драган Симић, редовни професор, Универзитет у Београду – Факултет политичких наука, доцент др Срђан Перишић, Универзитет Унион – Никола Тесла, Факултет за међународну политику и безбедност и проф. др Драгана Митровић, редовни професор, Универзитет у Београду – Факултет политичких наука, ментор.

Комисија подноси Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду следећи

Реферат
о завршеној докторској дисертацији

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Докторанд мр Иван Зарић предао је завршену докторску дисертацију под насловом „Таласократска димензија савремене кинеске геополитике“ 3. марта 2018. године.

1.1. Основни подаци о кандидату

Мр Иван Зарић рођен је 14. јула 1978. године у Београду. Високо образовање стекао је на Војној Академији, на којој је дипломирао на Одсеку Ратна морнарица као студент генерације са просечном оценом 9,51. Дипломски рад под називом „Примена диференцијалног глобалног позиционог система у поморској навигацији“ одбранио је са највишом оценом 2003. године.

Последипломске студије завршио је 2010. године на Факултету политичких наука, Универзитета у Београду, где је стекао звање магистар политичких наука одбранивши, на смеру Међународне студије, магистарски рад под насловом „Актуелност учења Алфреда Махана у савременој америчкој геополитици и геостратегији“. Просечна оцена докторанта Зарића на магистарским студијама је 10,00.

Од дипломирања на Војној Академији 2003. године стално је запослен у Министарству одбране Републике Србије. Током професионалне каријере службовао је на бродовима Ратне морнарице у Тивту и Новом Саду, а затим на различитим дужностима у Министарству одбране Републике Србије.

Mr Иван Зарић је учествовао на неколико међународних и националних научних конференција у земљи и иностранству. Објавио је самостално и као коаутор више научних радова из области геополитике и међународних односа у домаћим научним часописима и у зборницима радова са конференција. Стекао је и скромно искуство као гостујући предавач по позиву у неколико академских институција у Републици Србији и Републици Српској. Члан је истраживачког тима Института за азијске студије из Београда. Mr Иван Зарић говори енглески језик, а служи се немачким и грчким језиком. Познаје рад на рачунару и има *ECDL* сертификат са положеним модулима *Word, Excel, Power Point, Internet, E-mail*.

Магистарска теза кандидата, „**Утицај идеја Алфреда Махана на савремену америчку геополитику и геостратегију**“, коју је на Факултету политичких наука одбранио 4. маја 2010. године, имала је за предмет истраживања актуелност идеја Алфреда Махана, једног од утемељивача англоамеричке школе геополитичког и геостратегијског мишљења, у савременој америчкој геополитици и геостратегији, са посебним фокусом на Евроазију и савремену поморску моћ. Теза је обухватила детаљно представљање геополитике и геостратегије као научних дисциплина, анализу геополитичког учења Алфреда Махана, као и анализе основа геополитике у учењима Хелфорда Мекиндера и Николаса Спајкмана, реализоване ради свеобухватног приступа америчком схватању геополитике.

Поред овога, значајан део магистарске тезе посвећен је установљавању веза између савремене америчке геополитике и геостратегије са Махановим идејама. Кандидат је овим делом магистарског рада анализирао спој Маханових идеја са спољном и безбедносном политиком Сједињених Америчких Држава, пре свега према Евроазији, као и значај поморске моћи у савременом свету, са посебним нагласком на контролу ресурса и транспорт роба и енергената.

Кроз магистарски рад, иако посвећен геополитици САД, кандидат је указао на могућност раста кинеске поморске моћи и геополитичке улоге у свету, наводећи је као једну од могућих изазивача америчкој премоћи на глобалном нивоу. Основним закључцима магистарске тезе, која је оцењена као свеобухватно и зналачко представљање геополитичког и геостратегијског мишљења у САД, са истицањем утицаја идеја Алфреда Махана, указано је да комбиновање елемената „тврде моћи“, економске и војне, представља основу геополитичког деловања, било које силе која настоји да се сврста у ред *геополитичких играча*, како на регионалном, тако и на глобалном нивоу. Кључ таквих закључака је да државе које настоје да задрже или унапреде своју међународну позицију, имају потребу да одрже неометану могућност реализације трговине поморским путем и неометани транспорта енергената, који су од виталног значаја за развој привреде, што за собом повлачи одржање јаких војних снага, контролу кључних маритимних тачака и стварање и одржање неопходне климе за реализацију таквих циљева.

Објављени радови

Mr Иван Зарић објавио је четири самостална и два ко-ауторска рада у научним часописима и зборницима са научних конференција, као и један приказ књиге у научном часопису. У бази података КОБИСС регистровани су следећи радови:

Рад у зборнику са међународног научног скупа: Milomir Stepić, Ivan Zarić, “Serbia and Geopolitical (Non)Complementarity of the Danube Strategy and the New Silk

Road”, in *Danube and the New Silk Road*, Duško Dimitrijević (ed.), Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2016

ISBN: 978-86-7067-234-5

pp: 447-466.

M14 - 4

Оригинални научни рад: Иван Зарић, „Класичне евроатлантске геополитичке теорије - релевантност на почетку 21. века“, *Култура полиса* (ур. Љубиша Деспотовић, Александар Гајић), Култура – Полиса, Нови Сад, посебно издање, 2015.

ISSN 1820-4589

стр. 23-37;

УДК 321:913(4+7)

M51 – 3 поена

Рад у зборнику: Иван Зарић, „Геополитичке кризе и сукоби као детерминанте националне безбедности на почетку 21. века“, у зборнику Шест деценија Школе националне одбране: корени, раскршћа и перспективе, Војна Академија, Београд, новембар 2015.

ISBN 978-86-335-0485-0 (брош.)

стр. 215-227.

УДК:

M45 – 1,5

Прегледни научни рад: Жељко Будимир, Иван Зарић, „Хартленд теорија Хелфорда Макиндера и нова велика игра у Евроазији“, *Политеиа*, Факултет политичких наука, Бања Лука, број 10, децембар 2015.

ISSN 2232-9641

стр. 8-27

UDK 327::911.3(4+5)

doi 10.7251/POL1610009B

M53 – 1

Рад у зборнику од националног значаја: Иван Зарић, „Евроазијске геополитичке и геостратегијске перспективе НР Кине“, у зборнику *Србија и евроазијски геополитички простор* (ур. Миломир Степић, Живојин Ђурић), Институт за политичке студије, Београд, октобар 2013.

ISBN 978-86-7419-268-9

стр. 195-230

УДК 327::911.3(510)

M 45 - 1,5 поен

Оригинални научни рад: Иван Зарић, „Моћ мора у геополитици и геостратегији САД – утицај идеја Алфреда Мехена“, часопис *Национални интерес*, број 3/2009, Институт за политичке студије Београд

ISSN 1820-4996

стр. 131-149

УДК: 341.225:327(73)

M51 – 3 поена

Приказ књиге: Иван Зарић, „Николас Спајкман: творац теоријских геополитичких темеља америчке супремације“, приказ књиге Небојше Вуковића „Логика империје – Николас Спајкман и савремена америчка геополитика“, *Национални интерес*, број 1-3/2008;

ISSN 1820-4996

стр. 217-221

M51 – 0,5 поена

У коауторском раду објављеном са међународног научног скупа *Danube and the New Silk Road*, у организацији ИМПП-а из Београда, под називом “Serbia and Geopolitical (Non)Complementarity of the Danube Strategy and the New Silk Road”, Зарић са коаутором Степићем даје подробну анализу геополитичког садржаја Иницијативе појас и пут НР Кине и Дунавске стратегије, односно геополитичке импликације њиховог преклапања, односно претакања друге у прву, која има интерконтинентални досег.

Оригинални научни рад кандидата Зарића, „Класичне евроатлантске геополитичке теорије - релевантност на почетку 21. века“, објављен у *Култури полиса* 2015. године представља резултат наставка његових истраживања у области геополитичке теорије и примењивости класичних евроатлантских геополитичких теорија, у коме се анализирају актери, процеси и догађаји у актуелном столећу. Добро проучен теоријски геополитички оквир показује се, тврди Зарић, као моћна и корисна алатка у покушају разумевања текућих и предвиђања предстојећих догађаја као настављања тренда у понашању доминантних актера посматраног геополитичког театра.

Рад мр Зарића „Геополитичке кризе и сукоби као детерминанте националне безбедности на почетку 21. века“, објављен у зборнику Шест деценија Школе националне одбране: корени, раскршћа и перспективе, Војне Академије из Београда, 2015. године, јесте још један од његових радова којима потврђује посвећеност изучавању геополитичких теорија и примењивости њиховог погледа на изазове којима су изложени национални системи безбедности. Фокусиран на кризе и оружане сукове, овај рад Ивана Зарића брито анализира ова два велика изазова на које морају да нађу одговоре све националне безбедносне стратегије и политике у условима повећаних безбедносних претњи коју растућа нестабилност међународног поретка на почетку 21. века доноси.

Негујући посвећеност научном истраживању у коме настоји да повеже геополитичке теорије и актуелна збивања на међународној сцени мр Зарић објављује и наредни рад 2015. године, под називом „Хартленд теорија Хелфорда Макиндера и нова Велика игра у Евроазији“, (*Политика*, Факултет политичких наука, Бања Лука). Овај прегледни научни рад, писан коауторски са Ж. Будимиром, бави се актуелношћу Хартленд теорије и Макиндеровог учења у региону који спада у „територију о којој се дебатује“ из угла актуелног сучељавања моћи доминантних актера на овом делу планете.

Кандидат мр Зарић је учествовао на конференцији „Србија и Евроазијски геополитички простор“ у организацији Института за политичке студије у Београду, са радом на тему „Евроазијске геополитичке и геостратегијске перспективе НР Кине“. Рад „Евроазијске геополитичке и геостратегијске перспективе НР Кине“ је објављен у зборнику радова са наведеног скупа 2013. Кандидат је, у наведеном раду, анализирао позицију НР Кине у односу на два правца њеног могућег геополитичког деловања: таласократски и телурократски. Анализирајући раст кинеске економске моћи, уз

истицање географског лоцирања најважнијег дела њене привреде и утицај раста економије на војну моћ, мр Зарић је нагласио растући значај њене поморске оријентације, закључујући да ће та стратешка опција однети превагу у наредном периоду у Кини. Истовремено, оценио је да ће на евроазијском правцу, доминирати геоекономски карактер кинеског деловања, пре свега у домену енергетске безбедности, односно обезбеђењу неопходних ресурса за даљи привредни развој. Основни закључак рада је да ће НР Кина бити у позицији да балансира између две стратешке геополитичке опције, поморске и копнене, при чему ће односи са Русијом и САД заузимати важно место у таквом приступу спољној политици.

Чланак кандидата под називом „Моћ мора у геополитици и геостратегији САД – утицај идеја Алфреда Мехена“, објављен је у часопису „Национални интерес“, Института за политичке студије у Београду (број 3/2009, година V, vol. 6, стр. 131-149). Чланком су приказани неки од најбитнијих делова истраживања из магистарског рада, уз додатке савремених догађаја у међународним односима и спољној и безбедносној политици САД уопште. Кандидат је, закључујући овај рад, извео, аналогно чувеним Макиндеровим троделним и Спајкмановим дводелним слоганом, неизречени слоган који се може узети као сублимат његовог геополитичког опуса: „Ко влада морима, тај доминира светом“.

Његови радови, учешћа на конференцијама, као и предавања у оквиру области научног и стручног интересовања у којима се докторанд до сада кретао потврда су да је стекао задовољавајући ниво теоријског сазнања, које је преданим радом у овим истраживањима везаних за тему докторске дисертације у њу и преточио. У објављеним радовима значајним за анализе у докторској дисертацији докторанд је истраживао теоријске основе савремене геополитике и геостратегије, нарочито њен таласократски правац, као и деловање Народне Републике Кине у том контексту.

1.2. Основи подаци о дисертацији

Наставно-научно веће Факултета политичких наука Универзитета у Београду одобрило је израду докторске дисертације мр Ивана Зарића под називом „Таласократска димензија савремене кинеске геополитике“ на седници одржаној 19. октобра 2013. године. Веће научних области правно-економских наука Универзитета у Београду дало је сагласност на предлог теме на седници одржаној 10. децембра 2013. године.

Докторска дисертација Ивана Зарића рукопис је од 259 страна формата А4, фонтом, формом и садржајем урађен у складу са важећим правилима Универзитета и Факултета политичких наука, тј. у свему сагласно Упутству за формирање репозиторијума докторских дисертација, донетом од стране Сената Универзитета у Београду (14. 12. 2011). Подељена је на шест целина: увод, четири главе и закључак, иза којих је наведен списак коришћене литературе. Поред тога садржи биографију и пратеће изјаве аутора. Цитирани примарни и секундарни извори, који чине 603 фусноте, наведени су у списку литературе, која садржи 378 одредница (34 странице) на српском и енглеском језику. Дисертација садржи и 8 ауторских графикона, 3 схеме и 12 карти, сходно захтевима теме, које је кандидат Зарић сачинио или прилагодио потребама тезе.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет ове дисертације је истраживање таласократског аспекта геополитике НР Кине током четрдесет година на размеђи 20. и 21. века. Овакво дефинисање предмета истраживања одводи аутора у област до сада у највећој мери неистражену у домаћој научној литератури. Сам поглед на Кину у успону, државу од растућег и изузетно великог глобалног утицаја, из угла геополитике и геоекономије, чини овај истраживачки подухват оригиналним у нашем националном и регионалном академском кругу, а обзиром на актуелност и динамику дешавања коју предмет дисертације покрива и веома редак и значајан истраживачки подухват и у ширим оквирима. Разумети кинески успон као глобалне силе, и то од скоро таласократске силе, „логику“ и циљеве овог успона који оставља траг на сваку националну економију као и на глобалну политичку, економску, геополитичку и културну раван, веома је важно за малу земљу каква Србија јесте, као и читав регион, како би спремно, а на основу оваквог разумевања дочекали промене које су већ видљиве.

У дефинисању предмета свог докторског рада кандидат Зарић је пошао од анализе фактора који су, по његовом схватању, одлучујуће утицали на формирање, а у периоду реализовања „политике реформе и отварања“ и промену у схватању геополитике у Народној Републици Кини, али и схватања њених посебних праваца и приступа. Као најважније, мр Зарић издваја физичко-географске карактеристике, значајно историјско наслеђе, опредељење за стратешку оријентацију земље ка економској модернизацији, промене у окружењу, пре свега у елиминацији могућности директног сукоба са СССР-ом. Додатну потребу за промену става према поморској моћи уопште, а самим тим и таласократској димензији геополитике у савременој Кини створило је питање територијалног интегритета и успостављања контроле над острвима која је НР Кина сматрала и сматра својом територијом, као и циљ повратка Тајвана под суверенитет матице земље.

Као „централну територију“ НР Кине у геополитичком смислу мр Зарић истиче њен приобални део - територију на којој су сконцентрисани индустријска извозна зона кинеске привреде и највећи део становништва. Ова територија, коју кандидат геополитичким вокабуларом описује као кинески Хартланд у глобалном Римланду, физичко-географски је омеђена високим планинским масивима Хималаја, Тибетанском висоравни и пустињом Гоби на западу и Жугим морем, Источним и Јужним кинеским морем на истоку. Управо оваква физичка географија у великој мери, према мишљењу мр Зарића, указује на кључни значај који приступ морима има у одређивању кинеске геополитичке позиције и перспективе.

Поред физичко-географских карактеристика, кандидат је истакао и историјске чињенице и геоекономске показатеље као важне елементе у анализи савремене кинеске геополитике. Када су историјске чињенице у питању, истакао је значајно историјско наслеђе које баштини кинеска цивилизација, пре свега у два домена: 1) историјско искуство угрожавања њеног суверенитета и територијалног интегритета, са посебним освртом на инвазије западних држава и царског Јапана у 19. и 20. веку и 2) кроз односе са другим великим силама савременог света, пре свега са Руском Федерацијом са једне стране, и САД са друге стране. Најзначајнија освајања кинеских територија управо су реализована са „поморског фронта“, док су односи са две супер силе значајно опредељивали њену геополитичку позицију, како током Хладног рата, тако и у постхладноратовском периоду.

Међутим, мр Зарић истиче економску реформу као најзначајнији чинилац у промени геополитичког положаја и перцепције геополитике у НР Кини. Кроз економску реформу, дефинисану као *политику реформе и отворених врата*, НР Кина је у протеклих четрдесет година реализовала у новијој светској економској историји незабележен привредни развој по континуираном времену трајања уз просечну годишњу стопу раста од готово 10%. Као битан аспект овог процеса кандидат истиче стварање посебних административних зона у НР Кини у којима је било „експериментисано“ са другачијим методама организације привреде, економског и политичког система, у којима су реформе провераване пре њихове шире примене у земљи или одбациване. Те посебне економске зоне налазиле су се у приобалном делу НР Кине, делу кинеске територије коју је кандидат већ истакао као стратешки најзначајнију у Кини (Хартланд у глобалном Римланду) и биле су од суштинске важности за стварање извозног потенцијала, као и за привлачење страних директних инвестиција, тј. финансијских средстава, управљачких вештина, технологије и других неопходних елемената „политике отворених врата“, кључне за успех економске реформе.

Захваљујући концентрацији привреде у приобалном делу државе, у којем је и највећа густина насељености становништва НР Кине, уз снажни економски раст који је остварен, дошло је до појаве другачијих ставова о одређеним геополитичким визијама и перцепцијама. Тако кандидат истиче да је јачањем кинеске привреде, која је извозно оријентисана, почела да се јавља и потреба за снажнијим обезбеђењем како извоза који се доминантно одвија прекоморским путевима, односно приступа страним тржиштима, тако и ресурса који су у све већој мери постајали неопходни Кини како би наставила са својим привредним развојем, тј. одржавање високих стопа економског раста. Овакав модел развоја привреде значио је и сигурну промену приступа таласократском правцу геополитичких промишљања.

Поред ове три групе чинилаца који су битно утицали на промене у схватању геополитике у НР Кини, посебно на њену таласократску димензију (економске, историјске и физичко-географске), кандидат наводи да је додатни елемент за промену става према поморској моћи уопште, а самим тим и таласократској димензији геополитике у савременој Кини, изазвало питање територијалног интегритета и успостављања контроле над острвима која НР Кина сматра својом територијом.

Узимајући све наведене чиниоце у разматрање, кандидат истиче да је у НР Кини дошло до свеобухватно другачијег приступа поморској моћи, тако да се истовремено јавила и потреба за редефинисањем приступа таласократској димензији геополитике. У том погледу, мр Зарић истиче да је неке од кључних смерница за развој кинеске поморске моћи, већ средином осамдесетих година 20. века, изнео тадашњи командант Ратне морнарице НР Кине. Оно што је била основна карактеристика ове визије са „мехеновским“ карактеристикама, према ставовима кандидата, је то да су постављене основе за даљи развој поморске моћи која је била неопходна како би се заштитили витални национални интереси.

Истовремено, кандидат додатно истиче везу економског развоја НР Кине и јачања инвестиција које је НР Кина имала у другим деловима света са таласократском димензијом њене геополитике, поготово њеним „другим краком“, усмереним ка Индијском океану. Појачано економско присуство, поготово у Африци, Европи и ободним државама Индијског океана, представљало је водилу ка потреби да се другачије дефинише и геополитичко присуство и наступ у тим регионима, као и могућност приступа тим тржиштима и ресурсима. Као посебно важне мр Зарић истиче

велике геополитичке контроверзе које на међународном плану изазивају кинеске таласократске „аспирације“ у Индијском океану. Овакав приступ НР Кине „прекоморском“ присуству, према ставовима мр Зарића може се окарактерисати као потреба постојања одређених стратешких упоришта, која би превасходно имала већи значај за економски аспект поморске моћи, а у значајније мањој мери на војни чинилац.

Посебан део истраживања мр Зарић придаје енергетици и енергетској безбедности, које играју веома значајну улогу у одређивању стратешких приоритета свих држава света, посебно од Првог и Другог нафтног шока као и „шока тражње“ из 2004. године. Када је НР Кина у питању, а посебно њена таласократска димензија геополитике, кандидат истиче да је развој индустрије довео, прво до ситуације да Кина постане нето увозник нафте, а затим и да њена зависност од увоза нафте расте упоредо са развојем привреде. Зарић посебно истиче руте којима Кина нафту увози, на којима се налазе поједина „уска грла“ која имају изузетан глобално препознати геополитички значај. У геополитичком смислу, најзначајније „тачке загушења“ (*chokepoints*) представљају Ормушки и Малајски мореуз. Управо на овом потезу доминантна је улога и контрола западних сила, пре свих САД, што свакако представља важан сегмент у сагледавању кинеске потребе да јасније формулише и одреди свој таласократски наступ и визију како би реализовала своје безбедносне потребе.

Када је у питању временско и просторно одређење предмета истраживања, мр Зарић је временски оквир поставио тако да истраживање обухвати раздобље од почетка примене „политике реформе и отворених врата“, дакле од 1980-их година до данашњих дана. Међутим, како би се правилно разумели одређени приступи и схватања, кандидат је укључио и објашњење појединих историјских чињеница и фактора, који обухватају и период царске Кине.

Кандидат је за просторни оквир истраживања, узимајући у обзир да је рад из области геополитике и политичких наука, поставио цео свет, са посебним нагласком на НР Кину, пацифички и басен Индијског океана, као и Малајски мореуз који их спаја. Кандидат је настојао и успео да дефинише везе између *explanandum*, односно таласократске димензије савремене кинеске геополитике и геоекономских, територијалних и геостратегијских чинилаца који на њу утичу.

Предмет истраживања примарно остаје у домену политичких наука, а мултидисциплинарност рада се очитује и у коришћењу економских, правних, географских и стратегијских приступа. Овим истраживањем анализира се, открива и описује један од кључних елемената савремене кинеске спољнополитичке доктрине и активности, подупрте управо растућом поморском моћи и манифестацијом те моћи у геополитичком смислу.

Циљ дисертације је уочавање константи у спољној и безбедносној политици НР Кине, како би се разумело постављање и делање ове државе у међународном простору, почев од региона у коме је лоцирана, те створили одговарајући предуслови за предвиђање будућих догађаја и тенденција у међународним односима и геополитичким кретањима. Кандидат Зарић је образложио и правце будућег развоја економских и стратегијских елемената кинеске поморске моћи у наредном периоду, као и јасне аргументе у којој мери је таласократски правац геополитике у Кини у блиској вези са спољном и безбедносном политиком те државе. Истраживањем теоријских промишљања као и практичног делања које се у Кини реализује у контексту поморског аспекта геополитике, дисертација има за циљ да открије и правце будућег деловања Кине, као нарастајуће светске силе и све значајнијег актера у глобалним

међународним оквирима. Њен циљ је утврђивање везе између теоријски задатих размишљања и њима сугерисаних циљева са конкретним спољнополитичким потезима како би тиме пружила могућност бољег разумевања све присутнијег деловања Кине не само у Азији или Африци, него и у Европи, и региону у којем се налази Република Србија као битан чинилац у оквиру формата сарадње „Кина +16 земаља централне и источне Европе“ и Иницијативе појас и пут. Додатно, циљ је и усмеравање пажње домаћих актера политичких процеса на дуготрајне и стратешке правце деловања великих сила и најзначајнијих држава данашњице у које Кина спада, у времену када долази до постепеног преласка савременог света ка мултиполарном поретку, уз потребу да се уоче везе између теоретског дефинисања и практичног спровођења друштвених реформи, укључујући економске и безбедносне.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Хипотезе свог истраживања кандидат Зарић дефинисао је је као општу хипотезу и пет посебних хипотеза које произилазе из опште хипотезе. Додатно, истраживање је детаљније дефинисано кроз појединачне хипотезе које произилазе из посебних хипотеза. Комисија налази да је кандидат Зарић у дисертацији потврдио општу хипотезу, као и посебне, на њој засноване.

Општа хипотеза је да је изузетан економски раст од почетка спровођења тзв. Политике економске реформе и отворених врата у Кини довео до другачијег промишљања и приступа геополитици, нарочито њеном таласократском правцу стварајући нове потребе ове државе у сфери економије, енергетске и укупне безбедности. У оквиру редефинисања приступа и јачања таласократског приступа геополитици и међународним односима, три су основне групе чинилаца које су имале најјачи утицај у том смислу: геоекономски, територијални поморски интереси и геостратегијски. Све набројане групе чинилаца међусобно су увезане и заједнички остварују пресудан утицај на креирање савремене кинеске геополитике, а посебно на њену таласократску димензију.

У доказивању ове хипотезе докторанд је развио систематски и логичан след хипотеза, чијим је потврђивањем представљена јасна и свеобухватна слика о таласократској димензији савремене кинеске геополитике.

Мултидисциплинарним приступом истраживању, користећи бројне стране и домаће изворе, њиховом анализом, као и синтезом теоријских радова и дискусија о будућем развоју укупне кинеске поморске моћи, уз коришћење картографских метода, докторанд је пружио довољно доказа који дају чврсту основу закључку да је главна хипотеза ове докторске дисертације потврђена.

Прва посебна хипотеза је да је Кина, током своје дуге историје, са геополитичке тачке гледишта, представљала претежно државу телурократске оријентације. Међутим, промене настале као последица њеног економског развоја узроковале су другачије схватање значаја поморске моћи које су довеле до потребе другачијег схватања и приступа акваторији, виталним поморским линијама комуникација и стратешки важним тачакама на њима. Истовремено, таласократски приступ геополитици тежишно је заснован на „стратешкој визији“ која је за директну последицу имала испољавање снажнијег утицаја НР Кине у пацифичком региону и

Индијском океану, настале услед кинеских геоекономских, територијалних и геостратегијских потреба. Све ангажованији приступ Кине у овим морима, интензитет промоције пројеката у оквиру Иницијативе појас и пут, а нарочито отварање прве војне базе у иностранству (Џибути), уз садржајне картографске приказе механизма које Кина примењује у тим областима, у потпуности потврђују постављену хипотезу.

Друга посебна хипотеза да територијални маритимни интереси НР Кине у значајној мери одређују њену геополитичку позицију и перцепцију, те да се директно огледају кроз креирање кинеске спољне и безбедносне политике. Територијална питања која су присутна у морима на која излази НР Кина у блиској су вези са потребом да се обезбеди несметан приступ неопходним сировинама и страним тржиштима, као и да се обезбеде виталне поморске линије комуникација. Докторанд је детаљно разрадио посебну хипотезу кроз три појединачне, у којима су истраживани кинески територијални поморски интереси у Источном и Јужном кинеском мору, као и питање Тајвана. Односи са другим државама у околним морима и кинески интереси у вези са њима, са посебним фокусом на питање Тајвана, све присутније јачање кинеске позиције у односу на друге актере манифестују се како кроз званична кинеска документа, тако и кроз радове многобројних аутора, са циљем стварања што повољнијих услова за стављање свих спорних територија под кинеску контролу, а тиме и акваторијума који их окружују. Блиска повезаност интереса у вези са Тајваном, као и оних у Јужном и Источном кинеском мору, њихов посредан и непосредан утицај на кинеску геополитику, указују да је наведена хипотеза потврђена.

Трећа посебна хипотеза је да је економски развој НР Кине, који представља резултат политике реформе и отворених врата, најважнији покретач промене геополитичке позиције и потреба те државе у савременом свету. Кључни геоекономски маритимни интереси НР Кине су несметани приступи светским тржиштима, узимајући у обзир чињеницу да је привреда НР Кине већински извозно оријентисана, те да се извоз врши доминантно поморским путем, као и несметани приступ природним ресурсима неопходним за даљи економски развој, будући да је НР Кина у међувремену постала нето увозник нафте, као најважнијег енергента, чији се увоз такође реализује, у највећој мери, поморским путем. У том контексту, геоекономски маритимни интереси НР Кине испољавају значајан утицај на њену геополитичку позицију и потребе.

Докторанд с правом закључује да је економски развој савремене Кине базиран на економском елементу поморске моћи, односно да је настао у великој мери захваљујући отварању према свету и реформама у којима су предњачиле приобалне провинције, које су представљале својеврсни замајац економије. Брзи економски раст пратио је и изузетан напредак у развоју трговачке флоте, даљи процес унапређења економског сектора који је у директној вези са поморском индустријом, уз све снажнију геополитичку манифестацију Иницијативе појас и пут, као и економских институција готово глобалног дмета, попут Азијске банке за инвестиције у инфраструктуру. Паралелно са економским развојем, раст зависности од увоза енергената, примарно нафте и гаса, повећао је кинеску зависност од приступа страним тржиштима и ресурсима чиме је потврђено да геоекономски маритимни интереси НР Кине испољавају значајан утицај на њену геополитичку позицију и потребе.

Четврта посебна хипотеза, коју Зарић потврђује, гласи да иако је НР Кина држава која нема империјалне намере, неопходно је било да развија оружане снаге и капацитете за одбрану своје територије и националних интереса. Историјско наслеђе НР Кине, поготово са краја 19. и почетка 20. века, има снажан утицај на данашњу кинеску перцепцију њеног међународног положаја и неопходности развоја

одговарајућих оружаних снага, како би оне чиниле одговарајући геостратегијски чинилац. У том контексту, војни и други одбрамбени капацитети НР Кине представљају неопходан и потребан чинилац који испољава утицај на заштиту виталних националних интереса НР Кине. Зарић закључује да је геостратегијски елемент таласократске димензије савремене кинеске геополитике блиско повезан са негативним историјским искуством које Кина има у овој области. Детаљно приказан развој кинеске поморске моћи кроз историју до почетка економске реформе, пружа детаљан увид у директно повезивање историјских елемената са данашњом кинеском позицијом и њеним приступом поморској моћи. Исцрпно приказана трансформација Народноослободилачке армије, њено приближавање модалитетима који су присутни у савременим поморским силама, нарочито кроз анализу званичних докумената, али и поступака Кине, потврђују наведену хипотезу у потпуности.

4. Кратак опис садржаја структуре по поглављима дисертације

Докторанд је формирао одговарајућу структуру докторске дисертације којом покрива основна питања, успоставља хипотезе на којима почива рад и долази до одговарајућих закључака. Поред уводног дела и закључних разматрања, дисертација укључује четири главе које представљају заокружене и међусобно логички повезане тематске целине.

У *Уводном делу* дисертације (стр. 1-19) дата су претходна појашњења везана за предмет, значај, теоријске и практичне циљеве истраживања, као и приказ методолошке апаратуре која се користи у раду.

У другом делу рада под насловом *Кинески таласократски приступ геополитици* (стр. 20-58) представљен је приступ поморској моћи и геополитици у савременој Кини. Анализирајући значај Азијско-пацифичког региона за Кину кроз прецизно одређене географске области и акваторијуме, докторанд даје исцрпан и свеобухватан преглед различитих схватања геополитичких концепата Кине и САД пре свега у тој области, као и Јапана и других заинтересованих субјеката. У овом поглављу су анализирани и механизми које Кина користи за успостављање контроле над првим и другим ланцем острва, те је истакнуто да приступ геополитичким интересима подразумева комбинацију готово свих расположивих ресурса државе. Додатно, приказан је и детаљно анализиран теоријски и практични приступ геополитичког присуства Кине у Индијском океану, како са војног, тако и са економског становиштва, уз константну примену „меке моћи“. Посебно су у том смислу истакнуте анализе могућих опција успостављања војних база ради заштите виталних поморских линија комуникација које пролазе кроз Индијски океан, са нагласком на Цибути, као и свеобухватно ослањање на Иницијативу појас и пут, односно њену употребу у геополитичке сврхе на јужним ободима Евроазије и на афричком континенту. Наглашене су све геополитички важне локације на којима Кина испољава своје интересе у том делу света, уз, као и у претходном поглављу, садржајне картографске приказе тих стратешких пројекција. Посебна пажња посвећена је Малајском мореузу као споју Азијско-пацифичког и „индо-афричког“ ареала кинеских геополитичких интереса, који уз мореузе Сунда и Ломбок, представља најкритичнији спој између поменутих ареала и копчу на поморским линијама комуникација, које се могу сматрати жилом куцавицом кинеске економије.

У трећем делу рада, под насловом *Територијални маритимни интереси НР Кине* (стр. 59-124.) дат је садржајан приказ кинеске позиције према кључним документима који регулишу ову област на глобалном међународно-правном нивоу, решења која су примењена у домаћем законодавству и која детаљније објашњавају ставове Кине према свим спорним областима и акваторијумима у приобалним морима. По питању Тајвана представљене су кључне одреднице које дефинишу кинеску позицију према Острву, као и геополитичка сукобљавања са другим актерима, пре свих САД, када је по среди контрола над острвом и геостратегијски посредни и непосредни добитак у том случају. Подглавом која се бави кинеским поморским интересима у Јужном кинеском мору дат је веома садржајан приказ другачијих дефинисања спорних рељефних облика у два најважнија архипелага (Сиша и Нанша) у том мору, као и различитост тумачења бројних аспеката који се могу користити у прилог јачању позиција свих заинтересованих страна за Јужно кинеско море. Представљена је генеза спорова са свим околним државама, дат је приказ геополитичких пројекција у Јужном кинеском мору, са посебним освртом на детаљна објашњења тзв. карте од девет црта, која представља својеврсну основу кинеске позиције, иако остављене не скроз до краја разјашњене, када је ово море у питању. Поред тога, спор са Јапаном око Диаоју/Сенкаку острва представља централно територијално питање у Источно кинеском мору, што је детаљно анализирано у овом сегменту дисертације. Приказани су детаљи кинеске и јапанске позиције, као и америчког односа према овом спору, услед изузетно високог нивоа геополитичког значаја које Источно кинеско море има у визијама свих заинтересованих субјеката.

У четвртном делу рада, под насловом *Геоекономски маритимни интереси НР Кине* (стр. 125-167.) приказане су кључне везе између кинеске економије, њеног развоја и таласократске димензије геополитике у Кини. Детаљно су истакнуте непосредне и посредне везе између концепта поморске моћи и кинеског економског модела, са њиховим директним утицајем на промену у геополитичким промишљањима у савременој Кини. Искрпно је анализирана привредна реформа у Кини у односу на развој поморске моћи, уз наглашавање даљег напретка у тој области, кроз унапређење „плаве економије“. Представљено је и изузетно јачање трговачке флоте која је у функцији остварења националних интереса, а посебан сегмент одвојен је за приказ геополитичких манифестација Иницијативе појас и пут, као и деловања Кине кроз новостворене финансијске институције, попут АИИБ, са освртом на таласократски аспект геополитике. Додатно, докторанд је у овом делу рада посебну пажњу посветио енергетској безбедности и њеном утицају на поморски сегмент геополитике у Кини. У том контексту, дат је детаљан приказ производње и потрошње енергије у Кини, са посебним освртом на утицај који нафта и гас имају на кинеску енергетску позицију. Кандидат је, садржајно објашњавајући главне изворе снабдевања Кине нафтом и руте којима се она допрема, приказао колико је таласократска димензија геополитике у савременој Кини важна. Истовремено, дат је и преглед пројеката који су покренути како би се изузетна зависност од поморских линија комуникација умањила у мери могућег, преваходно изградњом нових гасовода и нафтовода, уз одговарајући картографски приказ.

У петом делу рада, назива *Војнопоморска моћ НР Кине као геостратегијски чинилац* (стр. 168-214.) кандидат је представио војни чинилац поморског схватања геополитике у Кини. Приказан је детаљно историјски развој кинеске војнопоморске моћи од времена крстарења тзв. „флоте блага“ под командом адмирала Џенг Х'а све до периода отпочињања економске реформе и политике отварања према свету. Посебна пажња у овом делу рада посвећена је Народноослободилачкој армији на почетку 21.

века. На овом месту, докторанд је детаљно приказао специфичности функционисања НОА у односу на друге армије света, уз исцрпно објашњење последње и најзначајније трансформације кинеске војске од њеног настанка. Поред организационог фактора, кандидат је анализирао и материјални елемент који испољава утицај на развој капацитета НОА, кроз буџет и инфраструктуру коју Кина опредељује, развија и унапређује за потребе свог геостратегијског чиниоца таласократске геополитике. Посебно су дата објашњења кинеске политике одбране и стратегије, њихов утицај на поморску моћ савремене Кине, базирана на најважнијим стратегијским документима које та држава издаје. Такође, стручно је анализирано и ново наоружање које Кина уводи у оперативну употребу НОА, које је такође један од мноштва сегмената који омогућавају правилно схватање целокупног процеса који кинеско руководство спроводи.

Закључак чини шесту главу дисертације (стр. 215-224.) и у њему је, на основу резултата до којих је дошао током истраживања, мр Зарић потврдио најпре општу хипотезу, а затим, у потпуности и посебне хипотезе које су постављене на почетку истраживања.

5. Остварени резултати и научни допринос

Докторска дисертација: „Таласократска димензија савремене кинеске геополитике“ представља оригиналан, научно утемељен рад докторанда мр Ивана Зарића у области политичких наука. У њој су, према налазу Комисије потврђене постављене хипотезе истраживања.

Докторанд је представио теоријске основе кинеске поморске стратешке визије, као и практичног деловања, односно механизме који су креирани са циљем њеног остварења у пуном обиму. Имајући у виду сложеност геополитичких процеса, докторанд је настојао да открије тенденције њиховог даљег развоја посебно се усмеравајући на поморске аспекте кинеског деловања у савременом свету и у томе је био изузетно прецизан и убедљив.

Научни допринос докторске дисертације састоји се у научном објашњењу преображаја Кине, традиционално телурократске државе, у поморску силу 21. века. Дисертација даје систематски и свеобухватан приказ релевантних налаза свих чинилаца поморског правца кинеске геополитике на почетку 21. века, уз наглашавање значаја тог концепта у односу на традиционални приступ који је Кина испољавала у претходном периоду као одговора на промене у кинеској полит-економској реалности и промени њеног међународног економског и политичког положаја који доводи до промене њеног виђења себе, своје улоге у међународној заједници и начина реализовања њених националних интереса.

Даљи научни допринос истраживања састоји се у анализирању самог приступа који је у Кини доминантан када је таласократски правац геополитичког промишљања и деловања у питању. Анализа укључује и дубље стратегијске, пре свих војне, као и економске процесе у оквиру којих се спроводи транзиција Кине у поморску силу, те односе са кључним субјектима данашњице који имају другачије интересе по том питању. Истраживање потврђује да је процес стварања националне поморске моћи

заснован на основим постулатима геополитичких теорија, уз неопходност примена модификација насталих техничко-технолошким развојем.

Докторанд аргументовано даје виђење даљег развоја процеса кинеског настојања да се уздигне на ниво глобалне поморске силе која истиче неопходност простирања поморске моћи на страним територијама. У том смислу, ова дисертација представља допринос савременој геополитичкој теорији, уз посебан допринос разумевању процеса који су присутни у данашњој Кини, која заузима све значајније место у глобалним међународним односима. Поред научног доприноса, дисертација пружа основ за практично разумевање спољне и безбедносне политике велике силе попут Кине, као и утицаја те државе на многобројне процесе у свету, међу које спадају и они који су у непосредној вези са националним интересима Републике Србије.

Текст докторске дисертације је стилски уједначен и писан је јасно и разумљиво. Анализе у свим деловима дисертације су детаљне, уз присуство карата, делом ауторских, на којима је приказан у простору процес који се одвија у склопу таласократске димензије савремене кинеске геополитике. Докторанд је своје ставове поткрепио великим бројем података, што је допринело јаснијем профилисању и подржавању закључних ставова.

6. Закључак

Комисија закључује да је докторска дисертација мр Ивана Зарића „Таласократска димензија савремене кинеске геополитике“ урађена по свему према прихваћеној пријави, да је оригинално и самостално научно дело, те да је спремна за јавну одбрану. Предлажемо Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду да формира комисију за одбрану ове дисертације у истом саставу и одлуку о томе проследи Већу за правне и економске науке Универзитета у Београду, зарад добијања сагласности.

Проф. др Драган Симић

Доц. др Срђан Перишић

Проф. др Драгана Митровић